

Nebi Miş

nmis@setav.org

Türkiye'nin Gazze Diplomasisi ve Çözüm Arayışları

Sıkça konuşulan Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Trump'ın Gazze toplantısında yan yana oturma görüntüsü, Türkiye'nin bugüne dek Filistinlilerin hakları ve geleceği için verdiği mücadelenin, toplantıya katılan diğer İslam ülkelerince de kabul gördüğünün bir işaretidir. Trump'ın katıldığı toplantının yapılabilmesi için Türkiye'nin yoğun çaba göstermiş olacağını, toplantının oturma düzeninden anlamak mümkün.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın heyeti ile birlikte New York ve Washington'daydık. Dünya liderleri her yıl Eylül'de New York'ta BM Genel Kurulu için bir araya gelir.

Dünyanın en önemli ve en geniş katılımlı örgütü olarak kurulsada BM'nin etki gücü yıldan yıla azalıyor. Beş daimi üyenin çıkarlarına hizmet edecek şekilde tasarlandığından, seksen senedir karar alma mekanizması tartışılıyor. Reforme edilmediği müddetçe güven aşınması devam edecek ve beklenti çitası daha da düşecek.

BM'yi Yeniden Kurgulamak

Barış inşası ve adil bir düzen, BM'nin kuruluş amacıydı. Bugün barış inşası bir yana, BM'nin üç yıldır devam eden soykırımı bile durduracak bir mekanizması yok. BM'nin bu yıl teması,

"Birlikte Daha İyi: Barış, Kalkınma ve İnsan Hakları için 80 Yıl ve Ötesi" olarak belirlenmişti. Aslında belirlenen bu temalar, herkesin mutabık olacağı süslü ifadelerden ibaret. Adında "birleşmiş" olan bir örgüte, "birlik" olmayı hatırlatmak herhalde bir ironi değildir. Olsa olsa yeniden bir arada olmanın önemsenmesi gerektiğine dair ince bir mesajdır.

Belirsizlikler derinleşiyor. Küresel sorunlara çözüm bulmak her geçen gün daha da zorlaşıyor. Çözümün nerede aranacağı bile kestirilemiyor. BM'nin fonksiyonu ile ilgili ümitsizlikler her geçen yıl artıyor. Bu yazı da dahil olmak üzere, BM üzerine son birkaç haftada yapılan analizlere bakıldığında BM'nin misyonu ile ilgili giderek daha da karamsarlığa giden bir tablo var.

Trump yönetimi, BM'de İsrail karşıtı bir havanın oluşmasını; zirve sırasında da Avusturalya, Belçika, Kanada ve Fransa'nın Filistin'i tanımlarını engellemeye çalıştı. Bu çabalara rağmen, soykırımın devam ettiği bu dönemde bu ülkelerin Filistin devletini tanımları sembolik bir anlam içeriyor.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Birleşmiş Milletler (BM) 80. Genel Kurulu'na katılarak konuşma yaptı. Erdoğan, buradaki konuşmasında Anadolu Ajansı tarafından Gazze'de çekilen fotoğrafları gösterdi. (Celal Güneş / AA, 23 Eylül 2025)

CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN, BM KÜRSÜSÜNDEN 15. KEZ KONUŞTU. ZİRVEYE EN ÇOK KATILAN VE EN DENEYİMLİ LİDER. BM REFORM ÖNERİSİNİ İLK KEZ 2009'DA DİLE GETİRMİŞTİ. 2014'TEN İTİBAREN HER TOPLANTIDA "DÜNYA BEŞTEN BÜYÜKTÜR" DİYEREK, "DAHA ADİL BİR DÜNYANIN MÜMKÜN" OLABİLECEĞİNİ VURGULADI. CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'IN BM KONUŞMASININ BU YILKI AĞIRLIK NOKTASINI GAZZE OLUŞTURDU. ERDOĞAN, BM KÜRSÜSÜNDEN TÜM DÜNYAYA GAZZE'DE YAŞANAN SOYKIRIMI BİR KERE DAHA HAYKIRDI, İSRAİL'İN HESAP VERMESİNİ TALEP ETTİ. DÜNYANIN VİCDANINA SESLENDİ, DÜNYAYI SOYKIRIMI DURDURMAK İÇİN HAREKETE GEÇMEYE ÇAĞIRDI.

Daha önceki yıllarda olduğu gibi, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın programı yoğunluğunda. Birçok devlet başkanı ile görüşme gerçekleştirdi. Farklı toplantılara katıldı. Salı günü Genel Kurul hitabından sonra, SETA'nın organize ettiği ABD'li düşünce kuruluşlarının temsilcileri ile bir araya geldi. Programın yoğunluğuna bakıldığında, Türkiye bir önceki yılda olduğu gibi, alternatif bir diplomasi merkezi gibi işlev gördü.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, BM kürsüsünden 15. kez konuştu. Zirveye en çok katılan ve en deneyimli lider. BM reform önerisini ilk kez 2009'da dile getirmişti. 2014'ten itibaren her toplantıda "dünya beşten büyüktür" diyerek, "daha adil bir dünyanın mümkün" olabileceğini vurguladı. Yıllar içinde reform konusunda bir farkındalık oluşturdu. Reform başlıkları somutlaştı. Yine zaman içinde birçok ülke benzer reform önerilerini dile getirmeye başladı. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın BM konuşmasının bu yılki ağırlık noktasını Gazze oluşturdu. Erdoğan, BM kürsüsünden tüm dünyaya Gazze'de yaşanan soykırımı bir kere daha haykırdı, İsrail'in hesap vermesini talep etti. Dünyanın vicdanına seslendi, dünyayı soykırımı durdurmak için harekete geçmeye çağırdı.

BM'de Kritik Gazze Toplantısı

Dönem başkanı "dünyamız gerçekten açığı çekiyor" diyerek bu yıl BM Genel Kurul toplantılarını başlattı. Ardından BM'nin sorumluluğunu hatırlattı. BM Genel Kurulu marjında bu yıl Gazze ile ilgili 14 farklı başlıkta toplantı yapıldı. Bunlardan en önemlisi Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile ABD Başkanı Donald Trump'ın da katıldığı Gazze konulu toplantıydı.

Toplantıya, Türkiye ve ABD ile birlikte Mısır, Endonezya, Pakistan, Katar, Suudi Arabistan ve BAE katıldı. Trump yönetimi bugüne kadar İsrail'i neredeyse koşulsuz destekledi. ABD'nin desteği olmasa İsrail bu katliamları sürdüremezdi. İsrail saldırılarının önlenmesinde ABD belirleyici bir

güç. Gazze'ye yönelik İsrail saldırganlığının durdurulması için İslam dünyasının etkili ülkeleri bir masa etrafında toplanarak Gazze konusundaki tutumlarını ve çözüm önerilerini bir kez daha Trump'la müzakere ettiler.

Bu bağlamda; Trump, Filistinlilerin başka yere sürülmelerinin mümkün olmadığı konusunda bu ülkelerin ortak bir görüşe sahip olduklarını aynı masa etrafında bir kez daha görmüştür. Yine bağımsız ve egemen bir Filistin devletinin varlığı ve iki devletli çözüme tüm ülkelerin olmazsa olmazı olarak baktıklarına şahit olmuştur. Ayrıca, Batı Şeria'nın tamamen ilhakını hedefleyen İsrail saldırganlığının Ortadoğu'daki mevcut dengeleri de bütünüyle altüst edebileceğini liderlerden dinleme fırsatı bulmuştur.

Bu çerçeveden bakıldığında da Filistinlilerin geleceğiyle ilgili somut çözüm arayışında bu sabiteler üzerinden planların tartışılacağı tahmin etmek zor değil. Ortak çözüm arayışında Trump'ın, "Bunu yapabilecek grup bu" demesinin bir karşılığı var. Bu ülkelerin bazılarının ABD ile çok büyük ticaret hacimleri var. Suudi Arabistan, Katar ve BAE gibi ülkeler Trump'la daha yakın dönemde toplamı trilyon dolarları geçen ticaret ve yatırım anlaşmaları imzaladılar.

Türkiye, Gazze'de ateşkesin sağlanması, sivilere yönelik saldırıların durdurulması ve insani yardımların bölgeye engelsiz girişine izin verilmesi için en baştan itibaren yoğun diplomasi yürütüyor. "Çok taraflı sonuç üretme" mekanizmalarını hayata geçirmek için çalışıyor.

Masada yer alan Katar ve Mısır, ABD eşliğinde ateşkes ve esir takası gibi konularda uzun süredir arabuluculuk faaliyetleri yürütüyor. BAE ve Suudi Arabistan, Gazze'nin geleceği için farklı zirvelerde çözüm planları sundular. Pakistan ve Endonezya'nın, uluslararası alanda yoğun çabaları var. Hatta Pakistan, Arap-İslam görev gücü gibi planları yakın dönemde gündeme getirmişti.

Sıkça konuşulan Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Trump'ın yan yana oturma görüntüsü,

Türkiye'nin bugüne dek Filistinlilerin hakları ve geleceği için verdiği mücadelenin, toplantıya katılan diğer İslam ülkelerince de kabul gördüğünün bir işaretidir. Trump'ın katıldığı toplantının yapılabilmesi için Türkiye'nin yoğun çaba göstermiş olacağını, toplantının oturma düzeninden anlamak mümkün.

Toplantı sonrasında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "Çok çok verimli, güzel bir toplantıyı bitirdik. Ben memnunum, sonucu da hayırlı olsun" şeklindeki açıklaması, önümüzdeki günlerde ateşkese ulaşmak ve Gazze'nin geleceğine yönelik çabaların hızlanmasına bir işaret olabileceğini gösteriyordu.

Hızlanan Çözüm Arayışları

Bu toplantının ardından gerçekten de Gazze'de devam eden katliamın sonlandırılması ve Filistinlilerin geleceğine yönelik ortak çözüm arayışları hızlandı. Trump planı olarak adlandırılan ve 21 maddeden oluşan "içerik" medya üzerinden duyuruldu. Açıklanan söz konusu plan nihai bir yol haritası değil. Farklı ülkelerin çalıştığı ve katkı sağlayacağı alternatif öneri içeren farklı planların olduğu anlaşılıyor. Bu bağlamda müzakereler de bir yandan devam ediyor. Çoğu kamuoyunun gözü önünde olmayan ve Türkiye'nin de bir kısmına öncülük ettiği diplomasi trafiği de sürüyor. Perde gerisinde yürüten çalışmalarda ve müzakerelerde, önceliğin Gazze'de ateşkesin sağlanması, sivil katliamının durması ve bir an önce insani yardımların girmesi gibi konulara odaklandığı yapılan farklı açıklamalardan anlaşılıyor. Ama bütüncül olarak yürüten müzakerelerde ve geliştirilen planlarda nihai amaç; bağımsız, egemen ve sınırları belli olan bir Filistin devletine ulaşmak.

İsrail soykırım savaşını sürdürüyor. Gazze'de Filistinlileri sistematik açlığa mahkum etmeye devam ediyor. Şehri ta-

Gazze konulu toplantıya, Türkiye ve ABD ile birlikte Mısır, Endonezya, Pakistan, Katar, Suudi Arabistan ve BAE katıldı. Trump yönetimi bugüne kadar İsrail'i neredeyse koşulsuz destekledi. ABD'nin desteği olmasa İsrail bu katliamları sürdüremezdi. İsrail saldırganlığının önlenmesinde ABD belirleyici bir güç. Gazze'ye yönelik İsrail saldırganlığının durdurulması için İslam dünyasının etkili ülkeleri bir masa etrafında toplanarak Gazze konusundaki tutumlarını ve çözüm önerilerini bir kez daha Trump'la müzakere ettiler.

mamen ele geçirmek için işgali devam ettiriyor. Batı Şeria'yı ilhak planından vazgeçmiş değil. İki yıldır devam eden İsrail katliamlarını Trump yönetimi şu ana kadar durdurmak için kararlı bir politika izlemedi. Hatta, Gazze'de yaşayan iki milyondan fazla Filistinlinin sürgün edilmesi gibi etnik temizliği savunan ya da Gazze Rivierası gibi gerçekçi olmayan planları savundu. Dünyada Netanyahu yönetiminin giderek yalnızlaşması, birçok ülkenin İsrail'i soykırım yapmakla suçlaması ve aralarında Güvenlik Konseyi'nin iki daimi üyesinin de olduğu birçok devletin Filistin'i tanınması, Trump'ın bu yeni plana iknası için kararını değiştirmesinde etkili oldu.

Filistin devletine giden yolda, "güvenilir bir plan olup olmadığı" anlaşmanın netleşmesiyle ortaya çıkacaktır. Şu an için, ateş-kese ulaşıldıktan sonra, İsrail'in Gazze'den kademeli çekilme süreci, bölge ülkelerinin güvenliği sağlamak amacıyla asker göndermesi, geçiş ile yeniden inşa sürecinde yönetimin kim tarafından, hangi mekanizmalarla yürütüleceği gibi konularda çerçeve bir plan gün yüzüne çıktı.

Trump'ın Gazze Planı Hayata Geçebilecek mi?

ABD Başkanı Trump'ın 20 maddelik Gazze planı, Türkiye'nin de içinde olduğu İslam ülkeleri tarafından prensipte olumlu karşılandı. Plana yönelik HAMAS'ın ilk açıklaması da benzerdi.

Ancak, soykırımcı Netanyahu yönetiminin bugüne kadar sunulan planlara uymadığı dikkate alındığında, bu yeni plana yönelik derin kuşku var. Bilindiği gibi bu planın bir benzeri Mayıs 2024'te Biden yönetimi tarafından da açıklanmıştı. Üç aşamalı kalıcı ateşkese öngören plana Netanyahu uymadı. Uluslararası toplumu oyalamak, zaman kazanmak ve kendi siyasi kariyerini tahkim etmek için bu süreci kullandı. Koalisyon kabinesindeki radikal

unsurların karşı çıkmasını da bir bahane olarak işlevselleştirdi.

Trump'ın açıkladığı planı Netanyahu kabul edeceğini açıklasa da, birkaç saat sonra yaptığı açıklamada, sunulan çerçeveye aykırı açıklamalar yapmaktan geri durmadı. Bundan sonraki süreçte de, anlaşma maddelerinin uygulama süreçlerini sabote ederek işgali devam ettirmenin yollarını arayacaktır. Modelin uygulamasını zorlaştıracaktır.

Ortaya konan plan genel bir çerçeveyi ihtiva etse de, hayati konularda muğlaklık içermesi, Netanyahu ve radikal kabine üyelerinin sabote etme bahanesini kolaylaştıracaktır.

Denetim kuruluna bizzat kendisinin başkanlık edeceğini söyleyen Trump, plana HAMAS'ın uymaması halinde "Netanyahu'ya yapması gerekeni yapması için ABD'nin tam destek vereceğini" birkaç kez tekrar etti.

Ancak, İsrail'in plana uymadığında hangi yaptırımlarla karşılaşacağı konusunda herhangi bir şey söylemedi. İsrail bugüne kadar soykırım suçu dâhil, insanlık tarihinin suç saydığı bütün fiilleri işlemesine ve uluslararası hukuku tüm yönleriyle ihlal etmesine rağmen bir yaptırımla karşılaşmadı.

Dolayısıyla da işgal yönetimi, bu plana uymadığında ve katliamları devam ettirdiğinde etkili bir yaptırımla karşılaşmayacağını düşünecektir.

Plan, Gazze ve Filistin'in geleceğiyle ilgili hayati konularda muğlaklık içeriyor. Teklifte iki devletli çözüme vurgu yok. Filistinlilerin talebi olarak metinde ifade edilse de, devlet kurma hakkını garanti eden bağlayıcı bir hükmün olmaması belirsizliği artırıyor. Trump'ın geçtiğimiz hafta, Batılı ülkelerin Filistin'i tanımamasını "aptalca" olarak nitelemesini de bu bağlamda göz önünde bulundurmak gerekir.

Bugün Batı Şeria, İsrail'in yerleşim yerleriyle neredeyse işgal edilmiş durumdadır. Planda, İsrail'in Batı Şeria'yı ilhak edemeyeceği söylene de yerleşim yerlerini genişletmesini durduracak ya da Doğu Kudüs dahil tüm toprakların birleştirilmesini içeren konularda da bir açıklık yok.

Giderek yalnızlaşması ve uluslararası toplumdan tepkilerin artması en azından Netanyahu'yu bu planı kabule zorladı. Ancak, İsrail bu planı sözde kabul etti diye baskının azalmaması gerekiyor. Sınırları belli, toprakları birleşmiş, Filistinlilerin hakları garantisi altına alınmış egemen bir Filistin devletinin kurulması nihai hedef olmalıdır. **K**

ABD Başkanı Trump'ın Gazze planı

ABD Başkanı Donald Trump'ın 20 maddeden oluşan "Gazze Çözümüne Sorumluluk Karşılığı Planı" adı önemli açıldı.

- İki tarafın da teklifi kabul etmesi durumunda, İsrail güçleri esirlerin serbestliğine hazırlanmak için düzenli olarak hatta çekilecek.
- Bu süreçte hava saldırıları ve topçu bombardımanları durdurulacak, tam aşamalı geri çekilme için kopullar olupuna kadar savaş hatları aynen kalacak.
- İsrail'in anlaşmayı kamuoyuna açık şekilde kabul etmesinden itibaren 72 saat içinde, huyatta olan ve olmayan tüm esirler iade edilecek.
- İsrail, tüm rehinelere serbest bırakıldığında, 1.700 Gazzeliyi serbest bırakacak.
- İsrail, neşri verilecek her İsraili esir karşısında 15 Gazzelinin cenazesini bırakacak.
- Tüm rehinelere iade edildikten sonra, silahların bırakmayı taahhüt eden Hamas üyelerine af tanınacak.
- İnsani yardımlar
 - Gazze Sendikası "derhal" yardım gönderilecek.
 - Akıyapın yanı sıra hastane ve ferahlatıcı onarım, malzeme kalderması ve yolların açılması için gerekli ekipmanların getirilmesi gibi konular insani yardıma dahil olacak.

Teknikat Filistin komitesi ve Barış Kurulu

- Gazze, halka günlük kamu hizmetlerini ve belediye hizmetlerini sunmaktan sorumlu, teknikat ve apolitik bir Filistin komitesinin geçici yönetimi altında yönetilecek.
- Bu komite, uluslararası "Barış Kurulu" tarafından denetlenecek ve gözetim altına alınacak.
- Barış Kurulu, Trump, Tony Blair ve adı daha sonra açıklanacak başka üyeler ve devlet başkanları tarafından yönetilecek.
- Bu yapı, Filistin Yönetimi Gazze'nin kontrolünü güveni ve etkili bir şekilde geri alabileceği zamana kadar Gazze'nin yeniden geliştirilmesi için çerçeveyi belirleyecek.

Hamas'ın durumu

- Hamas ve diğer gruplar, Gazze'nin yönetiminde herhangi bir rol üstlenemeyeceklerini kabul edecek.
- Tünel ve silah üretim tesisleri de dahil tüm saldırı altyapısı yıkılacak.

İsrail Savunma Kuvvetlerinin

- İsrail Savunma Kuvvetlerinin IDF mevcut kontrol hattı
- 1. geri çekilme-İhmalatın serbest bırakılması
- 2. geri çekilme-Trump planında belirlenen standartlara göre Uluslararası İhtilaz Gücü (ISF) konuşlandırılacağı
- 3. geri çekilme-Güvenlik tampon bölgesi